રાષ્ટ્રિય રકતપિત્ત નિર્મૂલન કાર્યક્રમ –ગુજરાત

પ્રશ્નઃ૧	રકતપિત્ત રોગ શું છે?
જવાબ	• રકતપિત્ત અન્ય ચેપી રોગ જેવો જંતુજન્ય રોગ છે. • ચામડી પર આછું, ઝાંખુ, રતાશ પડતું ચાઠું જેમાં સંવેદનાનો અભાવ હોય/ ચામડીના રંગ અને કુમાશમાં ફેરફાર/ચેતાતંતુઓ જાડી થવી અને તેમાં દુઃખાવો થવો. • આ રોગએ ચેપી છે અને તેનાથી વિકૃતિ આવી શકે અને આ સાથે દેખીતી વિકૃતિ દ્વારા સમાજમાં રકતપિત્તના દર્દી ઓ પ્રત્યે ઘૃણા ફેલાય છે.
પ્રશ્નઃ૨	રકતપિત્ત શેનાથી થાય છે ?
જવાબ	રકતપિત્ત માઇકોબેકટેરીયમ લેપ્રસી નામના જીવાણુંથી થતો રોગ છે
પ્રશ્નઃ૩	રકતપિત્તનો ફેલાવો કેવી રીતે થાય છે?
જવાબ	• રકતપિત્તના દર્દી કે જેને સારવાર લીધેલ ન હોય તેના દ્વારા શ્વાસો-શ્વાસથી રકતપિત્તના જંતુનો ફેલાવો થાય છે. • આ રકતપિત્ત રોગના જંતુ મુખ્યત્વે ડ્રોપલેટ ઇન્ફેકશન દ્વારા શરીરમાં શ્વસનતંત્ર મારફતે પ્રવેશ કરે છે. • ત્યારબાદ આ રકતપિત્તના જંતુ ચામડી અને જ્ઞાનતંતુને અસર કરે છે. • આ રોગનું નિદાન શરૂઆતના તબકકામાં સહેલું નથી. વહેલી તકે નિદાન ન થાય તો વિકૃતિ આવી શકે છે.
પ્રશ્નઃ૪	રકતપિત્તનો રોગ વારસાગત છે ?
જવાબ	ના , આ રોગ વારસાગત નથી.
પ્રશ્નઃ૫	રકતપિત્તના ચિન્હો-લક્ષણો કયા છે ?
જવાબ	• ચામડી પર આછું, ઝાંખુ, રતાશ પડતું ચાઠું જેમાં સંવેદનાનો અભાવ હોય. • ચામડીના રંગ અને કુમાશમાં ફેરફાર થાય. • હાથ, પગ અથવા આંખના પોપચાંમાં નબળાઇ આવવી. • ચેતાતંતુઓ જાડી થવી અને તેમાં દુઃખાવો થવો. • ચહેરા અથવા કાનની બૂટીમાં સોજો અથવા ગાંઠો થવી. • હાથ અથવા પગ પર પીડાદાયક અલ્સર થવા અથવા બળતરા થવી.
પ્રશ્નઃ૬	રકતપિત્તની સારવાર ઉપલબ્ધ છે?
જવાબ	• આ રોગની સારવાર ઉપલબ્ધ છે. જો વહેલી તકે રકતપિત્તના દર્દીને શોધી કાઢવામાં આવે તો તેને મલ્ટી-ડ્રગ થેરેપી (એમડીટી) દ્વારા સારવાર કરી શકાય છે. • એમડીટી સહિતની સંપુર્ણ સારવાર પછી રકતપિત્ત રોગ ફરી થવાની સંભાવનાઓ રહેતી નહીવત થઇ જાય છે.
પ્રશ્નઃ૭	રકતપિત્ત રોગના લક્ષણો બહુ લાંબા સમય બાદ જોવામાં આવે છે?
જવાબ	• આ રોગના લક્ષણો સામાન્ય રીતે લાંબી અવધિ પછી થાય છે કારણ કે જીવાણું માટે સમયગાળો અઠવાડિયાથી ૨૦ વર્ષ અથવા વધુ સુધી બદલાય છે. • સામાન્ય રીતે ઇન્કયુબેશન પીરીયડ ૫ થી ૭ વર્ષનો હોય છે.
પ્રશ્નઃ૮	રકતપિત્ત રોગના શંકાસ્પદ સાથે શું કરવું જોઇએ ?
જવાબ	રકતપિત્તના ચિન્હો અને લક્ષણો જોવા મળે તો, કૃપા કરીને તમારા વિસ્તારમાં ASHA અથવા ANM નો સંપર્ક કરો અથવા નજીકના દવાખાનાની મુલાકાત લો. તમામ સરકારી દવાખાનામાં રકતપિત્તની સારવાર વિનામૂલ્યે ઉપલબ્ધ છે.
પ્રશ્નઃ૯	રકતપિત્તની અસર શું છે?
જવાબ	• રકતપિત્તના કારણે ચેતાતંતુમાં અસર થવાથી સ્નાયુ નબળા પડવાથી શારિરીક વિકલાંગતા આવે છે. • રકતપિત્તના કારણે ચામડી સૂકી અને સંવેદના વગરની થાય છે જેથી ચામડી જાડી થાય છે, ચાઠા થાય છે અને અલ્સર થવાની શકયતાઓ વધી જાય છે. • જો અલ્સરની સારવાર ન કરવામાં આવે તો તેના કારણે શારીરિક અપંગતા આવી શકે છે અને સ્નાયુનો લકવો પણ થઇ શકે છે.
પ્રશ્નઃ૧૦	રકતપિત્તની સારવાર કયાં ઉપલબ્ધ હોય છે ?

જવાબ	મલ્ટી ડ્રગ થેરાપી (એમ.ડી.ટી.) રાજયની તમામ સરકારી આરોગ્ય સંસ્થાઓમાં વિનામૂલ્યે ઉપલબ્ધ છે. રાષ્ટ્રીય રકતપિત્ત નિર્મૂલન કાર્યક્રમ હેઠળ, દર વર્ષે રકતપિત્તના નિદાન થયેલા તમામ દર્દીઓને સ્વૈ.સંસ્થાઓ સહિત જનરલ હેથ કેર સ્ટાફ દ્વારા સારવાર વિનામૂલ્યે આપવામાં આવે છે.
પ્રશ્નઃ૧૧	દવા દ્વારા વિકૃતિ અટકાવી શકાય છે ?
જવાબ	• ના, પરંતુ વહેલી તકે દર્દી શોધી ત્વરીત સારવાર આપવામાં આવે તો વિકૃતિ આવતી અટકાવી શકાય છે. • રકતપિત્તના દર્દીને શક્ય તેટલી વહેલી તકે એમ.ડી.ટી. ની સારવાર શરૂ કરવી જોઈએ. જેથી ચેતાતંતુને નુકશાન થતુ નથી અનુ શારીરિક વિકૃતિ આવતી અટકાવી શકાય છે. જો રકતપિત્તના દર્દીને વિકૃતિ હોય તો માત્ર પ્લાસ્ટીક સર્જરી ઓપરેશ કરી વિકૃતિ દૂર કરી શકાય છે.
પ્રશ્નઃ૧૨	સર્જરી દ્વારા વિકૃતિ દૂર કરી શકાય છે?
જવાબ	સર્જરી દ્વારા માત્ર અમૂક જ વિકૃતિ દૂર કરી શકાય છે.
પ્રશ્નઃ૧૩	વિકૃતિ આવતી કેવી રીતે અટકાવી?
જવાબ	• વિકૃતિ અટકાવવા શકય તેટલી વહેલી તકે દર્દીનું નિદાન કરવું. • સંવેદનના અભાવ હોય અને ચેતાતંતુનો દુખાવો હોય તેવા કિસ્સામાં તાત્કાલીક એમ.ડી.ટી. સારવાર લેવી ખૂબજ અગત્યની છે.
પ્રશ્નઃ૧૪	રકતપિત્તના દર્દીને સ્પેશ્યલ દવાખાનામાં મોકલવો જોઇએ ?
જવાબ	ના, રકતપિત્તના દર્દીને સ્પેશ્યલ દવાખાનામાં મોકલવો જરૂરી નથી, ઘણા દેશોમાં રકતપિત્તની હોસ્પિટલોને જનરલ હોસ્પિટલમાં રૂપાંતરીત કરવામાં આવેલ છે.
પ્રશ્નઃ૧૫	શું હું રકતપિત્તના દર્દી સાથે રહી શકું છું ?
જવાબ	હા, તમે રકતપિત્ત રોગથી ગ્રસ્ત વ્યક્તિ સાથે જીવી શકો છો કારણ કે તે અત્યંત ચેપી નથી. રકતપિત્ત દર્દીએ તેમના કુટુંબ અને સમુદાયથી અલગ થવું જોઈએ નહીં અને તેઓ સામાજિક ઇવેન્ટ્સમાં ભાગ લઈ શકે છે અને સામાન્ય રીતે કાર્ય કરી શકે છે અથવા શાળામાં જઈ શકે છે.
પ્રશ્નઃ૧૬	શું હું રકતપિત્તનો દર્દી લગ્ન કરી શકે છે ?
જવાબ	હા, રકતપિત્તથી પ્રભાવિત વ્યક્તિ સામાન્ય લગ્નજીવન જીવી શકે છે અને બાળકો પણ હોઈ શકે છે.
પ્રશ્નઃ૧૭	રકતપિત્તથી પીડિત વ્યક્તિ સાથે સંપર્કમાં આવવું જરૂરી છે?
જવાબ	જે લોકો રકતપિત્તથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિ સાથે રહે છે તેમને રકતપિત્ત રોગ થવાનું જોખમ વધારે છે. તેથી, એ જ ઘરમાં રહેતા સભ્યો અને સંપર્કમાં રહેતા નજીકના મિત્રોમાંની નિયમિતપણે તપાસ કરવી જરૂરી છે. તે જ સમયે, તેઓ રકતપિત્તના ચિન્હો-લક્ષણો તેમજ તેમના સાથે રહેતા રકતપિત્તના દર્દીને જે પ્રકારની મદદ આપી શકે તે વિશે પણ જાણકાર થવું જોઈએ.

પ્રશ્નઃ૧૮	મલ્ટી ડ્રગ થેરાપી (એમડીટી) વિશે કોઈને શું જાણવું જોઈએ?
જવાબ	• એમડીટી જુદી-જુદી દવાઓનું મિશ્રણ છે કારણ કે કોઈ પણ એક એન્ટી-લેપ્રસી ડ્રગ સાથે રકતપિત્તનો ઉપચાર કરવો જોઈએ નહીં. • તાલીમબધ્ધ આરોગ્ય કાર્યકર દ્વારા સૂચિત એમડીટીનો સંપૂર્ણ કોર્સ પૂર્ણ કરવો જોઈએ. • અંતરીયાળ વિસ્તારો તેમજ તમામ સ્વાસ્થ્ય સુવિધાઓ પર એમડીટી વિનામૂલ્યે ઉપલબ્ધ છે. • એમડીટીથી આવતા રીએકશન અંગે નજીકના આરોગ્ય સંસ્થામાં જાણ કરવી જોઈએ.
પ્રશ્નઃ૧૯	જો કોઈ રકતપિત્તનો દર્દી એમડીટી સારવારના નિર્ધારિત કોર્સને પૂર્ણ ન કરી શકે તો શું?
જવાબ	એ સમજવું અગત્યનું છે કે એક રકતપિત્તના દર્દીએ એમડીટીનો સંપૂર્ણ કોર્સ પૂર્ણ કરવો જરૂરી છે જો કે, એવા સંજોગો છે જ્યાં દર્દીને સારવાર રોકવા માટે દબાણ કરવામાં આવે છે.

	આવા કિસ્સામાં, દર્દીને તે જ્યાં રહે છે તે સ્થાનથી બહાર જવું પડે છે, નીચેની ક્રિયાઓની સલાહ આપવામાં આવે છે: • આરોગ્ય કેન્દ્રોમાંથી હાલમાં રેફરલ લેટર માટે વિનંતી કરો જ્યાં તે હાલમાં સારવાર લઈ રહયા છે. આ પત્રમાં તેના નિદાન અને સારવારને લગતા અહેવાલો હોવા જોઈએ. • નવી જગ્યામાં નજીકના આરોગ્ય સંસ્થાને જાણ કરતાં પહેલાં સતત સારવારની ખાતરી કરવા માટે પૂરતા એમડીટી સ્ટોક માટે જનરલ હેલ્થ કેર સેન્ટરને વિનંતી કરો. બધા સ્વાસ્થ્ય સંભાળ કેન્દ્રોમાં સંપૂર્ણ સારવાર અને કાળજી આપી શકે છે. • રેફરલ લેટર બતાવીને તેના નવા સ્થાને નજીકના હેલ્થકેર સેન્ટરને ઓળખો અને જાણ કરો; નવો સરનામું વિશે નવી આરોગ્ય સંભાળ કેન્દ્રને જણાવો, જો યોગ્ય હોય તો સંપર્ક નંબર સહિત વિગતવાર.
પ્રશ્નઃ૨૦	એમડીટી સાથે પ્રતિકૂળ ડ્રગ પ્રતિક્રિયાઓ શું છે?
જવાબ	એમડીટી નોંધપાત્ર રીતે સુરક્ષિત છે, અને ગંભીર પ્રતિકૂળ પ્રતિક્રિયાઓ ભાગ્યે જ છે. માઇનોર પ્રતિકૂળ ડ્રગ પ્રતિક્રિયાઓ થઇ શકે છે. • રિફેમ્પીસીન: લાલ પેશાબ થાય • ડૅપ્સન: એનિમિયા થાય • ક્લોફિઝિમાઇન: ચામડીના બ્રાઉન ડિસોલ્યુરેશન
પ્રશ્નઃ૨૧	શું એમ.ડી.ટી. ગર્ભાવસ્થા દરમિયાન આપી શકાય અને માતા અને બાળક માટે દૂધ લે છે?
જવાબ	હા
પ્રશ્નઃ૨૨	પુનરાવર્તન શું છે?
જવાબ	એમડીટીનો કોર્સ નિશ્ચિત સંપૂર્ણ કોર્સ પૂર્ણ કર્યા બાદ કોઇપણ સમયે રોગનું પુનરાવર્તન થવું એ સ્વાભાવીક છે. નવી ચામડીના જખમોના દેખાવ દ્વારા રિલેપ્સનું નિદાન થાય છે
પ્રશ્નઃ૨૩	રીએકશન શું છે ?
જવાબ	લાલાશ, સોજા, દુખાવો, ત્વચાની બળતરાના રીએકશન લક્ષણો છે. નવી ચામડીના જખમો પણ દેખાઈ શકે છે. સારવાર પૂરૂં થતાં પહેલાં, દરમ્યાન અને પછી રીએકશન થઈ શકે છે. દર્દીને રીએકશન આવેતો તમારા નજીકના દવાખાના જવું .
પ્રશ્નઃ૨૪	કાર્યક્રમનું વર્તમાન ધ્યાન શું છે?
જવાબ	સમાજમાંથી વહેલી તકે રકતપિત્તના નવા દર્દી શોધી એમ.ડી.ટી.સારવાર હેઠળ મૂકી સંપૂર્ણ સારવાર પૂર્ણ કરવી. રકતપિત્તનું પ્રમાણદર ઘટાડવા માટે ગ્લોબર સ્ટ્રેટેજીનું અમલીકરણ કરવું.